

STORTINGET

Innst. 330 S

(2023–2024)

Innstilling til Stortinget
frå utdannings- og forskingskomiteen

Meld. St. 19 (2023–2024)

Innstilling frå utdannings- og forskingskomiteen om Profesjonsnære utdanningar over heile landet

Til Stortinget

1. Samandrag

Regjeringa legg fram ei stortingsmelding om profesjonsutdanningane, det vil seie lærar-, ingeniør- og helse- og sosialfagutdanningane. Regjeringa vil med meldinga forsterke og spele på eigenarten til profesjonsutdanningane. Dette er utdanningar som med ein desentralisert struktur og kunnskapsbase, bygd på praksisnær erfaring og kunnskap, har bidratt til å demokratisere utdanningssystemet og bygge og trygge velferdsstaten.

Regjeringa skriv at profesjonsutdanningane må vere godt nok innretta for å svare på samfunnsutfordringane som kjem. Regjeringa meiner at på vegen mot eit samla system for norsk høgare utdanning, har det i for stor grad vore krava til dei etablerte universiteta som har vist veg. Dei siste tiåra har utviklinga i profesjonsutdanningane i for stor grad følgt det same mønsteret og dei same krava som disiplinutdanningane. I prosessen har noko av eigenarten til utdanningane gått tapt, og det er derfor naudsynt å ta grep for at utdanningane skal bli profesjonsnære og relevante for yrka studentane skal gå ut i. Profesjonsutdanningane må vere både forskingsbaserte og baserte på erfaringskunnskap. No er det mykje som tyder på at erfaringskunnskapen er for svakt til stades i utdanningane. Derfor må det sikrast at utdanningane er meir profesjonsnære.

Profesjonsutdanningane har nokre felles utfordringar, mellom anna rekruttering, kjønnsbalanse og mangfald. Mange av fagmiljøa har dessutan korte tradisjonar for forskning, og dei har utfordringar med å få tak i tilsette som både har erfaring frå praksisfeltet og relevant forskingskompetanse.

Videre er dette utdanningar som er strengare regulerte av staten enn andre utdanningar. Dette skjer gjennom rammeplanar og retningslinjer som set rammer for utdanningane og innhaldet i dei. No ønsker regjeringa at målet om å «styre meir i det store og mindre i det små» også skal gjelde for desse utdanningane. Fagmiljø får meir handlingsrom til å legge opp utdanningane på ein måte som er tilpassa studentane og lokale behov, samtidig som krava til kvalitet er dei same.

2. Behandlinga i komiteen

Komiteen har hatt open høyring om saka torsdag 25. april 2024. Til den munnlege høyringa blei det invitert 27 høyringsinstansar. Komiteen har også motteke ei rekke skriftlege høyringsinnspel om saka. Desse kan lesast på sakssida på stortinget.no.

Komiteen retta i brev av 26. april 2024 ei rekke spørsmål til forskings- og høgare utdanningsministeren knytta til lovforslaget. Svaret frå statsråden av 6. mai 2024 følgjer som vedlegg til innstillinga.

3. Merknader frå komiteen

Komiteen, medlemene frå Arbeidarpartiet, Jorodd Asphjell, Øystein Mathisen, Lise Selnes og Elise Waagen, frå Høgre,

Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes og Tore Grobæk Vamraak, frå Senterpartiet, Anja Ninasdotter Abusland og Marit Knutsdatter Strand, frå Framstegspartiet, Himanshu Gulati, frå Sosialistisk Venstreparti, Grete Wold, frå Raudt, leiaren Hege Bae Nyholt, og frå Venstre, Abid Raja, visertil Meld. St. 19 (2023–2024) Profesjonsnære utdanningar i heile landet, som vart lagt fram av regjeringa 5. april 2024.

Komiteen meiner profesjonsutdanningane er viktig for å sikre kompetente fagfolk i viktige sektorar i samfunnet. Komiteen meiner også at det blir viktig i tida framover å sikre tilgangen på nok arbeidskraft med profesjonsutdanning. Profesjonsutdanningane er lagde opp med mål om å vere praksisnære og gi profesjonsutøveren rikeleg med erfaringspraksis under utdanning.

Samtidig merkar komiteen seg at det i meldinga blir peikt på fleire utfordringar, og at det ikkje blir utdanna nok profesjonsutøvarar. Lågare innvandring, færre fødslar og sentraliserande flyttemønster førte til at folketalet gjekk ned i 200 kommunar i perioden 2017–2022. Innvandringa frå Ukraina har sidan gitt folketal-sauke i 2022. Samtidig som det blir færre folk til å utføre viktige oppgåver i samfunnet, vil krava til kvalitet i opplæring, tilbod og tenester innbyggjarane nyttar seg av, vere like høge eller bli høgare. Komiteen vil særleg trekkje fram helse- og sosialfaga, der rekrutteringa er krevjande og oppgåvene som skal løysast, er komplekse og samansette.

Komiteen meiner at profesjonsutdanningane må vareta fleire omsyn. Det skal vere praksisnært, profesjonsnært og ha rom for forskning og akademia. Vidare merkar komiteen seg at regjeringa i meldinga peikar på at styringa av utdanningane kan bli for detaljert. Sjølv om det er gode grunnar til at profesjonsutdanningane er underlagde ein meir aktiv nasjonal samordning enn andre utdanningar, er det viktig å leggje til rette for lokal handlefridom og akademisk fridom.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener regjeringens profesjonsmelding synleggjør at profesjonsutdanningene, og evnen til å rekruttere fagpersoner til profesjonene, er viktig for samfunnet. Disse medlemmer mener meldingen viser en tydelig retning som vil styrke utdanningene i en tid hvor utsiktene viser et økende behov for mer fagkompetanse. Samfunnsoppdraget hos profesjonene blir ikke mindre viktig i krevende tider.

Disse medlemmer mener det er viktig å styrke egenarten til profesjonsutdanningene og videreføre profesjonsutdanningenes sterke tradisjoner med desentralisert struktur og sterk kunnskapsbase. Profesjonsutdanningene skal bevare sin egenart og samtidig være baserte på forskning og erfaringskunnskap. Disse

medlemmer mener det er viktig med tillitsbasert styring i tråd med regjeringens tillitsreform, hvor fagmiljøene får større handlingsrom til å legge opp utdanningene på en mer egnet og tilpasset måte for studentene og lokale behov, samtidig som kvaliteten ivaretas. Disse medlemmer viser til at regjeringen i meldingen skriver at de vil styre mer i det store og mindre i det små.

Disse medlemmer mener regjeringen løfter vesentlige utfordringer i meldingen. Mangel på kompetent arbeidskraft merkes allerede i flere profesjonsyrker, og rekrutteringen er også krevende til flere av profesjonsutdanningene. Det er også et vesentlig behov for mer kompetanse i distriktene. Læremangelen er et godt eksempel på dette utfordringsbildet. Disse medlemmer mener regjeringens og partene i Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling (NFLP) sin «Strategi for rekruttering til lærerutdanningene og læreryrket 2024–2030» blir viktig å følge opp med ambisiøse tiltak.

Disse medlemmer mener utdanningene ofte står i krevende avveininger mellom akademisering og profesjonsnærhet. På utdanningsinstitusjonene er det viktig med forskningsbasert læring, og dette er avgjørende for forståelse av yrket og møte med praksis. Det er viktig at profesjonsutdanningene er av høy kvalitet og sikrer profesjonsutøvere med praksiserfaring. At behovet for mer forskning og praksiserfaring i fagmiljøene sikres, er også av betydning. Dette er vesentlig for å mestre arbeidshverdagen studentene vil møte etter endt profesjonsutdanning.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener det er behov for et enda bedre samarbeid med praksisfeltet. Videre er det også et behov for at utdanningene i større grad spiller mangfoldet i samfunnet. Flertallet imøteser derfor videre arbeid for å sikre økonomisk kompensasjon som regjeringen har prioritert, der studenter innen helseyrker har fått kompensert utgifter de har hatt i forbindelse med praksis.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet kan slutte seg til regjeringens beskrivelse av at det er utfordringer med tilstrekkelig rekruttering til flere av profesjonsutdanningene. Disse medlemmer er imidlertid sterkt kritiske til flere av regjeringens foreslåtte tiltak. Regjeringen møter rekrutteringsutfordringene ved å senke kravene. Det vil hverken sikre nødvendig kvalitet i tjenestene eller statusen til yrkene. Disse medlemmer peker på at profesjonsmeldingen må sees i sammenheng med Meld. St. 20 (2023–2024) Opptak til høgare utdanning.

Komiteens medlemmer fra Høyre peker på viktigheten av å satse på kvalitet og utvikling av dy-

namiske og robuste utdanningsmiljøer for alle profesjonsutdanningene på campus. Disse medlemmer er tydelige på at det fortsatt må satses på heltidsstudenten. Disse medlemmer er bekymret for konsekvensene av at såkalt fleksible utdanningstilbud kan tappe studiestedene for søkere, og at campus utarmes.

Disse medlemmer peker på at flere av høringsinstansene, blant annet Universitets- og høyskolerådet, sterkt advarer mot en utvikling som fører til en svekkelse av den forskningsbaserte utdanningen. Disse medlemmer mener det er skremmende at regjeringen fremstiller forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap som motsetninger, og vil sterkt advare mot å fremstille dagens profesjonsutdanninger som for akademiserte. En slik påstand må diskuteres med et solid kunnskapsgrunnlag i bunn. Det diskuteres ikke hvorvidt økt vekt på vitenskap og forskning automatisk kommer i konflikt med å sikre relevant profesjonsutøvelse.

Disse medlemmer peker på at forskningsbasert kunnskap er grunnleggende for all høyere utdanning. Disse medlemmer peker på at flere av regjeringens forslag strider mot et av de grunnleggende prinsipper i norsk høyere utdanning, som er at undervisningen skal være forskningsbasert.

Disse medlemmer konstaterer at regjeringen møter rekrutteringsutfordringer med å svekke kravene både til de som utdanner, og de som søker seg til utdanningene. Disse medlemmer peker på at dette vil bidra til større variasjoner i krav, kvalitet og innhold. Samlet sett mener disse medlemmer at kvaliteten i profesjonsstudiene svekkes, både når det gjelder krav til opptak og når det gjelder krav til forskning i fagmiljøene ved institusjonene.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet støtter intensjonen i meldingen. Dette medlem mener hovedinnholdet har en praktisk og realistisk tilnærming, og ser positivt på at man vil legge større vekt på erfaringsbasert kunnskap. Dette medlem mener det er viktig å gjøre utdanningene mer fleksible, og å legge til rette for at fagmiljøene selv kan forme utdanninger som er tett på praksis.

Dette medlem merker seg at det i meldingen pekes på viktigheten av erfaringsbasert kunnskap, spesielt sammenhengen mellom den teoretiske og praktiske delen av utdanningsløpet til lærer- og helse- og sosialfagene. Dette medlem er positiv til at man vil styrke den erfaringsbaserte kunnskapen i utdanningene, for eksempel gjennom flere undervisere med fersk erfaring fra yrkeslivet, og at det skal bli enklere å ansette personer med relevant yrkeserfaring i fagmiljøene. Dette medlem er skeptisk til deler av den økende akademiseringen i samfunnet generelt og innenfor profesjonsfagene spesielt. Det er vesentlige ulikheter mellom

mange av de tradisjonelle universitetsstudiene og typiske profesjonsstudier, og dette medlem vil understreke betydningen av de enkelte utdanningsretningenes egenart. Profesjonsstudienes primære mål må være å utdanne gode fagfolk som er etterspurt i arbeidslivet, ikke å utdanne forskere.

Dette medlem vil imidlertid advare mot at kravene senkes. Det er viktig å anerkjenne at teoretisk kunnskap er viktig og nødvendig i profesjonsstudiene, og noen formelle krav om utdanning og karakterer må det være for å opprettholde kvalitet i utdanningene.

3.1 Rekruttering til profesjonsutdanninger

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet mener det er viktig å styrke rekrutteringen til profesjonsutdanningene, slik at samfunnet sikres tilstrekkelig med arbeidskraft. Søker tallene for 2024 til profesjonsutdanningene viser en fortsatt nedgang for lærerutdanningene. Disse medlemmer mener det er avgjørende at denne utviklingen snus dersom samfunnet skal ha tilstrekkelig med lærere i skole og barnehage i fremtiden. Det var samtidig en positiv opptur for sykepleierutdanningene og en stor vekst for ingeniørutdanningene. Rekrutteringen til profesjonsutdanningene vil være viktig de neste årene for å sikre samfunnskritiske profesjonsutøvere.

VEGAR INN I PROFESJONSUTDANNINGANE

Komiteen viser til at regjeringa i meldinga vil legge til rette for auka mobilitet mellom dei yrkesfaglege utdanningane og dei akademiske utdanningane. Komiteen er einig med regjeringa i at det er auka behov for mobilitet i høgare utdanning, og at det er viktig å legge til rette for at alle som ønskjer det, til ei kvar tid skal kunne tileigne seg meir kunnskap.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at LO i sitt høringsinnspill mener at flere av profesjonsutdanningene bør organisere y-veier, tresemesterordninger og forkurs, slik at flere kan kvalifisere seg til profesjonsutdanninger. LO skriver:

«En som er tømrer, kan i dag utdanne seg til bygningsingeniør gjennom y-veien. Like naturlig bør det være at en barne- og ungdomsarbeider må kunne fortsette for å bli barnehagelærer og at en helsefagarbeider kan få muligheten til å bygge på til sykepleier uten å gå tilbake til videregående først. Mønsteret for at helsefagarbeidere uten generell studiekompetanse kan utdanne seg til sykepleiere bør være yrkesveien til ingeniørutdanning. En slik ordning finnes i Sverige, der en hjelpepleier kan bli sykepleier etter å ha studert i to år.»

Flertallet mener det er viktig å tilrettelegge for færre barrierer for relevante yrkesgrupper til å videreutdanne seg til helse- og omsorgsprofesjoner, da dette er sårt tiltrengt kompetanse rundt om i kommunene.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre vil peke på at det er viktig å beholde utdanningenes egenart, og disse medlemmer mener den riktige veien å gå er å sikre en yrkesfaglig og en akademisk utdannings søyle. Det er ingen grunn til at samfunnet skal ha lavere ambisjoner for elever og studenter som velger den yrkesfaglige utdanningsretningen, og disse medlemmer forventer derfor at regjeringen i den varslede fagskolemeldingen våren 2025 legger til rette for norske fagskoleers innplassering i Nasjonalt kvalifikasjonsrammeverk for livslang læring (NKR) og European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS). Det vil ivareta fagskolestudentenes mulighet til mobilitet, og det vil styrke den yrkesfaglige studieretningen.

Disse medlemmer peker videre på at mangfold er en styrke for alle fagmiljøer, og at det er ønskelig at fagarbeidere velger å ta videre akademisk utdanning. Disse medlemmer mener det fortsatt skal være krav om generell studiekompetanse for opptak til bachelorstudiet i sykepleie.

Lærerutdanning

Komiteen mener at gode lærere er avgjerende for ein god skule, og peikar på at alle barn har rett til undervisning av høg kvalitet, uavhengig av kor i landet dei bur.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen Solberg i 2016 innførte krav om at de som skulle tas opp til grunnskolelærerutdanning eller lektorutdanning, måtte ha gjennomsnittskarakter 4 i fellesfaget matematikk, eller bestått i programfag matematikk i tillegg til karakter 3 i norsk og 35 skolepoeng. Etter innføringen av disse kravene og en historisk satsing på etter- og videreutdanning for lærere økte søkningen til studiene frem til 2019. Det var flere studenter som fullførte og besto lærerutdanningen etter innføringen av kravene. Disse medlemmer peker på at uansett hvilke fag lærerne skal undervise i, skal de ha kompetanse til å integrere de grunnleggende ferdighetene lesing, skriving og regning i faget. Dette krever god forståelse og ferdigheter i både i norsk og matematikk. Matematikk er det faget hvor foreldrenes utdanningsbakgrunn har mest å si for hvilken karakter eleven får. Disse medlemmer er tydelige på at lærerens kompetanse derfor har mye å si for å utjevne forskjeller i elevenes forutsetninger.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at regjeringen Solbergs «avskilting» av lærere ikke bidro til å øke yrkets omdømme eller lærerrekutteringen. Det var høyst nødvendig å stoppe kompetansekravet med tilbakevirkende kraft som medførte at de med lærerutdanning før 2014 ikke ville vært kvalifiserte lærere, når deres kompetanse er verdifull og etterspurt. Flertallet vil understreke at det viktigste lærere trenger, er arbeidsvilkår med tid og tillit til å gjøre en god jobb, og bidra til at elevene har det bra for å lære bra.

Komiteen viser til at partia som sit i komiteen, vil fortsette å investere i lærarane for å sikre at alle elevar møter ein kvalifisert lærar i klasserommet. Dei som arbeider og trivst i skule og barnehage, men manglar utdanning, må få høve til å fullføre lærerutdanning gjennom meir fleksible utdanningsprogram. Komiteen peikar på at fleksible utdanningstilbod også er viktig for andre som ønskjer seg til profesjonsutdanningane, men som vil kombinere utdanning med jobb.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen Solberg i 2019 innførte et pilotprosjekt ved UiT og Nord universitet med et tilrettelagt studieløp for å få ukvalifiserte lærere til å fullføre utdanningen. Nå vil disse partiene rulle ut ordningen til skoler i hele landet. Overgangen fra utdanning til arbeid må bli lettere, derfor vil disse medlemmer inkludere flere lærere i barnehagen og videregående skole i veiledningsordningen for nyutdannede og nytilsatte. Disse partiene foreslo i sine alternative statsbudsjett for 2024 å gjeninnføre lærerspesialistordningen for å gi lærere flere karrieremuligheter slik at gode lærere blir i klasserommet. Det har gått to år siden regjeringen fjernet ordningen, og disse medlemmer mener det haster med å få på plass et alternativ til lærerspesialistordningen.

Disse medlemmer peker på at regjeringen Solberg gjennom åtte år i regjering satset tungt på kvalitet og innhold i lærerutdanningene, både for å heve læreryrkets status og attraktivitet, men også fordi det å investere i gode lærere er å investere i våre barns kunnskap og vår felles framtid. Disse medlemmer er sterkt kritiske til regjeringens lave ambisjoner på vegne av norske lærere og læreryrkets status, attraktivitet og viktighet for samfunnet og elevene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet imøteser videre arbeid med karriereveier for lærere, etter- og videreutdanningstilbud i stadig flere fag inkludert praktiske og estetiske fag, og en bredde av tiltak for å sikre bedre vilkår for lærere og elever i skolen. Disse medlemmer vil framheve regjeringens arbeid med et nytt helhetlig sys-

tem for kompetanse- og karriereutvikling i barnehage og skole. Forslagene i NOU 2022: 13 Med videre betydning, er for eksempel et introduksjonsår for nyutdannede lærere, karriereveier, videreutdanning og tilskuddsordning for barnehage- og skoleutvikling. Partene er involvert i arbeidet, og disse medlemmer mener framlegg av et nytt system i løpet av 2025 vil bidra til å gi lærere, lærerutdannere og lærerrekuttering et løft.

PRAKTISK-PEDAGOGISK UTDANNING

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at LO støtter regjeringens forslag om å justere på kravet til praktisk-pedagogisk utdanning (PPU), da de mener dette vil gjøre veien enklere for de med erfaringskunnskap.

Flertallet viser til at ifølge tall fra Samordna opp- tak har søker tallene til lærerutdanningene falt over de siste fem årene. Fra 2022 til 2023 falt søker tallene med hele 22 pst., og den negative trenden har fortsatt med en nedgang på 4,2 pst. fra 2023 til 2024. Disse medlemmer mener at dette er en utvikling det er viktig å ta på alvor, og støtter derfor å innføre midlertidige tiltak for å styrke rekruttering til PPU.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, ser positivt på at meldingen tar til orde for forsøk med alternativ organisering av grunnskolelærerutdanningen, for eksempel en felles utdanning for første til tiende trinn. Dette flertallet er også positivt til å gjøre veien til læreryrket kortere, blant annet gjennom å tilby praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) som en integrert del av en toårig mastergrad for personer som har en relevant bachelorgrad.

Dette flertallet ser med bekymring på det stadig synkende søker tallet til lærerutdanningen i Norge. Lærerutdanningene og Skole-Norge står foran store utfordringer, og dette flertallet vil vise til at Studiebarmometeret viser at lærerstudenter er blant dem som er minst fornøyde med utdanningen. Dette flertallet vil understreke viktigheten av empiri og praktiske erfaringer av politiske tiltak. Det er politikerne som utformer rammevilkårene for utdanningssektoren, og både politikere og sektoren må vise vilje til nytenking og endringsvilje. Både nå og i fremtiden er det behov for gode lærere, og det må legges til rette for en positiv utvikling.

Dette flertallet vil understreke viktigheten av å gjøre skolen til en mer attraktiv arbeidsplass, og gi flere lærere muligheten til karriereutvikling i skolen innenfor undervisning. Da er det viktig å legge til rette for flere karriereveier og stillingstyper, og en mer differensiert lærerutdanning kan bidra til dette.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre viser til at regjeringen i meldingen foreslår å tilby en kortere, komprimert PPU-master, samt unntak fra kravene om master for å søke opptak til PPU. Disse medlemmer viser til høringsinnspillene fra Unio:

«Unio støtter ikke forslagene om å tilby en kortere komprimert PPU-master, eller forslaget om å gi unntak fra kravene om master for å søke opptak til PPU.»

Videre viser disse medlemmer til høringsuttalelsen fra Utdanningsforbundet:

«Utdanningsforbundet mener forslagene om å tilby en kortere, komprimert PPU-master og unntak fra kravene om master for å søke opptak til PPU vil svekke kvaliteten på profesjonsutdanningene og kompetansen til lærerne i skolen. Regjeringen foreslår med dette tiltaket å redusere kravet til lærerkompetanse.»

Disse medlemmer støtter Unio og Utdanningsforbundet i deres syn og støtter ikke regjeringens forslag om å senke kvaliteten i profesjonsutdanningene og lærernes kompetanse. Disse medlemmer vil sikre at kvaliteten i utdanningene opprettholdes slik at alle får lik tilgang til velferdstjenester av god kvalitet i hele landet.

Disse medlemmer viser til høringsuttalelse fra Norsk Lektorlag, der de skriver:

«Lektorlaget støtter ikke forslaget om en erfaringsbasert PPU-master for søkere med arbeidserfaring fra skolen, med redusert studietid. En slik ordning kan lett bli en hvilepute for skoleeiere som ikke er villige til å bruke tariffvirkemidler for å ansette rett og nødvendig kompetanse.»

Disse medlemmer er enige med Norsk Lektorlag og støtter ikke regjeringens forslag om en erfaringsbasert PPU-master.

Disse medlemmer støtter heller ikke regjeringens forslag om å åpne for flere lærerutdanninger på bachelornivå, åpne for forsøk med alternativ organisering av grunnskolelærerutdanningene eller redusert rammeplanstyring. Disse medlemmer frykter at dette vil kunne skape en A- og B-utdanning og øke forskjellene i kvalitet. Disse medlemmer peker på at det er nødvendig med rammeplanstyring for å oppnå likeverdig kvalitet i utdanninger over hele landet, og det må være tilstrekkelig kvalitetssikring. Likeledes vil disse medlemmer fremheve at det er viktig å jobbe for økt kvalitet i praksis for studenter over hele landet.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener det bør ses på muligheter for å gjøre lærerutdanningene mer fleksible og mangfoldige. Det er verdt å merke seg at «lærerskolen» ikke ble treårig før i 1973. Før 1973 var lærerskolen bare toårig. Dermed hadde de mest erfarne lærerne på 1980-, 1990- og ut på

2000-tallet bare to års utdanning som lærer. Dette medlem mener at muligheter for mer differensierte lærerutdanninger med ulik lengde, ulike praksismodeller og fleksible løp er løsninger som bør vurderes når fremtidens skole og fremtidens lærerutdanninger skal planlegges. Dette medlem er i den sammenheng positiv til en forkortet og mer fleksibel PPU.

Helse- og sosialfagutdanninger

Komiteen mener det bør vera både akademiske og yrkesfaglege karrierevegar i profesjonsutdanningane, også i helse- og sosialfaga.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Venstre vil peke på at døren til mer utdanning og kompetanse alltid skal være åpen, men at forutsetningen for å begynne på sykepleiestudiet fortsatt skal være generell studiekompetanse.

Videre mener disse medlemmer at regjeringens forslag om å fjerne kravet om forskning for førstelektor og dosent vil svekke utviklingsarbeidet, noe som vil svekke kvaliteten i utdanningen. Disse medlemmer vil minne om at norske sykepleiere har høy kompetanse i grunnleggende sykepleie, og at det er grunn til å være stolt av den norske sykepleierutdanningen. Regjeringens forslag vil svekke utdanningen betydelig, noe som vil gå ut over pasientsikkerheten. Regjeringens forslag om å senke kravene for å komme inn på sykepleiestudiet, gjøre studiet mindre akademisk og mer praksisnært, er som Norsk Sykepleierforbund skriver i sin høringsuttalelse, «historieløst og kunnskapsløst». Det vil føre til dårligere kvalitet i tilbudet til pasienter landet over.

Disse medlemmer vil minne om at halvparten av sykepleiestudiet er praksis, og at den teoretiske kunnskapen sykepleiestudentene tilegner seg det første året av utdanningen, er en forutsetning for å forstå menneskekroppen, å gjenkjenne symptomer hos pasienter de møter i praksis, og for å kunne gjøre kloke vurderinger i vanskelige situasjoner i møte med syke mennesker. Disse medlemmer vil minne om at sykepleiere ofte står i vanskelige situasjoner alene, og at det er summen av sykepleiernes kompetanse og vurderingsevne som redder liv.

Videre vil disse medlemmer understreke at pasienten ønsker kunnskapsbaserte helse- og omsorgstjenester som bygger på forsknings- og erfaringskunnskap. Pasienter fortjener like gode helsetjenester uavhengig av bosted.

Disse medlemmer viser til at søkertallene til sykepleiestudiet økte i 2024, og til at attraktiviteten og statusen til et yrke svekkes ved å senke kravene. Disse medlemmer vil berømme Norsk Sykepleierforbund, som tydelig viser yrkesstolthet og framsnakker sykeplei-

eryrket ved enhver anledning. Det samme gjelder sykepleiestudentene. De er tydelige på at det er et krevende og komplekst studium som krever gode basiskunnskaper og forskning i kombinasjon med kvalitet i praksis.

Disse medlemmer peker på viktigheten av å opprettholde høy kvalitet i studiet for å skape muligheter for karriereveier i yrket, og at en turnus som sykepleiere kan leve med over tid, i kombinasjon med familieliv, kan bidra til å trekke flere til dette yrket, som er et av velferdsstatens aller viktigste.

Disse medlemmer støtter hverken regjeringens forslag om å fjerne kravene for opptak til sykepleierutdanningen eller videre forsøk med kvalifisering fra fagbrev til sykepleieryrket. Likeledes er disse medlemmer mot å innføre krav om ett års praksis for sykepleiere for opptak til masterutdanninger i anesthesi-, barne-, intensiv-, operasjons-, kreft- og jordmorutdanningen. Gjennom praksis i bachelorutdanningene er sykepleiestudentene godt kvalifisert til opptak på masterutdanningene, og disse medlemmer ser ingen grunn til å innføre særordninger på sykepleiestudiet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, er tydelige på at de som har valgt den yrkesfaglige veien innenfor helse- og sosialfagene, også skal ha karriereveier. Flertallet mener at fagskolene skal innplasseres i NKR og ECTS slik at fagarbeidere kan klatre på den yrkesfaglige søylen. Flertallet har klare forventninger om at dette blir en del av regjeringens varslede melding om fagskolen våren 2025.

KARAKTERKRAV VED OPPTAK TIL SJUKEPLEIARUTDANNING

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til NOU 2022: 17 Veier inn – ny modell for opptak til universiteter og høyskole som blant annet anbefalte å fjerne særskilte nivåkrav for å forbedre opptaket til studiene. Flertallet vil problematisere resultatet av innføring av særskilte nivåkrav for enkeltutdanninger som sykepleie, og viser til at utvalget skriver:

«Utvalget understreker at det er institusjonenes ansvar å sørge for at studentene oppnår den kompetansen de trenger for å utøve yrket de utdanner seg til. Der som faget er bestått fra videregående opplæring, tilsier dette at søkeren har den kompetansen som skal til for å kunne begynne i høyere utdanning.»

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at regjeringen Solberg innførte krav om karakteren 3 i matematikk og norsk for å komme inn på bachelorstudiet i

sykepleierutdanningen. Disse medlemmer peker på at sykepleiestudiet er svært krevende, og at evnen til matematisk tenkning samt god muntlig og skriftlig fremstillingsevne er strengt nødvendig å besitte for en sykepleier. Disse medlemmer peker på at dette handler om pasientsikkerhet. Disse medlemmer er tydelige på at helse- og sosialfagutdanningene er kritiske for oss som enkeltindivider, som samfunn og med hensyn til samfunnssikkerhet og beredskap. Det er derfor viktig å heve statusen og attraktiviteten til disse yrkene over hele landet og i hele befolkningen.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet mener at gjennomført studieforberedende med klare karakterkrav i matematikk og norsk bør være hovedregelen for opptak til sykepleierstudiet, men dette medlem stiller seg ikke avvisende til at det åpnes for forsøk med kvalifisering fra fagbrev til sykepleieryrket.

Dette medlem vil påpeke at det i dag er krav om karakteren 3 i norsk og matematikk for opptak til sykepleierstudiet. Dette er lave krav, og i et yrke der pasientbehandling og korrekt dosering av medisiner er svært sentrale bestanddeler, er språkforståelse og god tall- og matematikkforståelse særlig viktig. Dette medlem er derfor sterkt imot å senke karakterkravene i norsk og matematikk. Dette medlem mener at man ved å senke kvalitetskravene bidrar til å svekke ikke bare sykepleieryrkets status, men også tilliten til helsevesenet. Dette medlem merker seg at Norsk Sykepleierforbund i sitt hørings svar advarte mot å fjerne karakterkravet.

Ingeniørutdanning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, viser til at meldingen er sparsom i omtalen av ingeniørutdanningene, og at disse er mangfoldige og mange. Ingeniørutdanningene er grunnleggende for store deler av næringslivet, men også for det offentlige, både kommuneadministrasjoner, fylkeskommuner og helsevesenet. Flertallet viser til høringsuttalelsen fra NITO, der de skriver:

«Ingeniør-, bioingeniør- og ortopediingeniørutdanninger er alle rammeplanstyrte profesjonsutdanninger som har ulike utfordringer knyttet til kapasitet, rekruttering og ressurstilgang. Vi hadde forventet tydeligere prioriteringer og sterkere virkemidler for å løfte disse utdanningene i stortingsmeldingen.»

Flertallet deler NITOs syn på at behovet for bredden av ingeniørutdanningene ikke kommer godt nok fram i meldingen. Flertallet peker på viktigheten av høy og lik kvalitet i utdanningen over hele landet.

Flertallet mener det er gode argumenter for at institusjonene kan utvikle tilbud som samsvarer med

regionenes behov for kompetanse. Flertallet peker på at det er rom for dette også i dagens rammeplaner.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at regjeringen foreslår å utvikle forskrift om rammeplan for ingeniørutdanning. Disse medlemmer viser til høringsinnspillet fra NITO, der de skriver at

«ingeniørutdanningene er en stor og viktig utdanning som bidrar til å løse de store samfunnsutfordringene. Med dette er NITO bekymret for at regjeringen gir fra seg et viktig styringsverktøy for å forme framtiden.»

Disse medlemmer støtter ikke avvikling av rammeplan for ingeniørutdanning.

Det er viktig å sikre mobilitet for ingeniører, både innenlands og utenlands. Disse medlemmer peker på at det er svært viktig å opprettholde krav om matematikk og fysikk i utdanningene slik at disse fagene ikke nedprioriteres for å øke gjennomføringen.

Disse medlemmer viser til høringsuttalelsen fra NITO:

«Samarbeid mellom universiteter, høyskoler og arbeidsliv må styrkes for å sikre tilstrekkelig antall eksterne praksisplasser av god kvalitet.»

Disse medlemmer er tydelige på behovet for arbeidslivsnær og -relevant utdanning og mener det bør være et mål at alle ingeniørstudenter får tilbud om relevant praksis i løpet av utdanningen.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til at Norge står i en realfagskrise. Real FAG er en forutsetning for rekruttering til ingeniørutdanningene. Disse medlemmer viser til at disse partiene gjennom mange år har satset på realfagene.

Disse medlemmer viser til representantforslag Dokument 8:151 S (2022–2023) om en realfagsstrategi for å fremme utvikling av realfagskompetanse og rekruttering av realfagskandidater til utdanning og arbeidsliv, jf. Innst. 351 S (2022–2023). Disse medlemmer peker på at hvis man skal sikre Norges omstillings- og konkurranseevne, er man nødt til å lykkes med å styrke realfagskompetansen hos elevene og sikre rekruttering av studenter og kandidater til realfagsutdanningene og relevante teknologiske fag. Disse medlemmer peker på at dette er ikke gjort i løpet av noen få år. Det krever en langsiktig og koordinert satsing på alle nivå i utdanningssystemet og samarbeid med relevante fagmiljøer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til framveksten av ingeniørutdanninger og behovet for tekniskfaglig kom-

petanse alt på slutten av 1800-tallet, som gir flere fagmiljøer lang historikk, og at disse utdanningene både er avgjørende for velferdsstaten og utviklingen av Norge fram til nå og framover i tid. Dermed er heller ikke utdanningene ensartet, og ulike tilbud i ulike deler av landet kan ha lokale tilpasninger i tråd med lokale behov. Disse medlemmer mener profesjonsmeldingen synliggjør ingeniørutdanningenes betydningsfulle plass i norsk utdanning.

Disse medlemmer mener det er viktig at innholdet i utdanningene styres på lavest mulig nivå, uten unødvendige detaljerte føringer fra sentrale myndigheter. Fokuset skal være på god kvalitet, bygge egenart og å jobbe for mer innovasjon og utvikling. Disse medlemmer støtter regjeringen i at det er behov for at flere fagpersoner med erfaring fra praksisfeltet medvirker til institusjonenes arbeid med nasjonale retningslinjer for profesjonsutdanningene. Mer praksisnærhet i fagmiljøene vil være en styrke for profesjonsutdanningene og øke kvaliteten.

KAPASITET OG DIMENSJONERING

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at et overordnet behov for utdanningskapasitet hviler på nasjonale myndigheter, mens den enkelte utdanningsinstitusjon må tilpasse utdanningstilbud og kapasitet. Disse medlemmer påpeker at nytt finansieringssystem for høyere utdanningsinstitusjoner med virkning fra 2025 har til formål å gi økt tillit og handlingsrom for utdanningsinstitusjonene i å møte samfunnets endringer og kompetansebehov.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til regjeringens forslag om å erstatte bruken av kandidatmåltall med bedre og mer tilgjengelig statistikk. Disse medlemmer viser til høringsinnspill fra NITO, som skriver:

«NITO har sammen med helseforetakene i flere høringer varslet at dimensjonering av utdanningene av bioingeniører, radiografer, ortopediingeniører og medisinske tekniske ingeniører er for lav, uten at det har ført til resultater. Dersom kandidatmåltall erstattes blir det svært viktig å innhente statistikk over samtlige helseprofesjoner, og ikke kun ha oppmerksomhet på de største profesjonene. I dag blir flere profesjoner rapportert inn i samleposter 'diagnostisk helsepersonell'.»

Disse medlemmer peker på viktigheten av at statistikken da må inkludere detaljert oversikt over samtlige helseprofesjoner. Forutsatt at framtidig statistikk blir detaljert nok og inkluderer hele bredden av helse- og sosialfagutdanningene, støtter disse medlemmer regjeringens forslag til endringer.

KVALIFISERING OG GODKJENNING AV PERSONAR MED UTANLANDSK UTDANNING

Komiteen viser til at 40 pst. av innvandrere i Norge er overkvalifiserte for jobben dei har. Delen av overkvalifiserte innvandrere i arbeidsmarknaden er høy, og han har vore meir enn dobbelt så høy som i majoritetsbefolkninga over tid. Komiteen viser til at situasjonen er eit uttrykk for at ein ikkje lukkast med å få vurdert, verifisert og brukt kompetansen enkeltmenneske sit på i arbeidsmarknaden. Konsekvensen er at enkeltmenneske går glipp av karrieremoglegheiter, og at storsamfunnet går glipp av kompetanse som trengst for å løyse sentrale oppgåver for innbyggjarane.

Komiteen viser til at mange av dei som innvandrar til Noreg, har med seg kompetanse og formelle kvalifikasjonar. Å få vurdert kompetansen sin er viktig for å kunne utøve yrket sitt i Noreg. For å kunne arbeide innan fagfeltet sitt er ein avhengig av autorisasjon eller annan godkjenning. Ordninga med autorisasjon skal bidra til at tilsette har nødvendige kvalifikasjonar. Det gir tryggleik for pasientar, kvalitet i tenesta og tillit til tenesta.

For å omsetje den kompetansen dei som innvandrar til Noreg har med seg, og identifisere eventuelt restopplæringsbehov, vurderer Helse- og omsorgsdepartementet, med hjelp frå Direktoratet for høgare utdanning og kompetanse (HK-dir), den kompetansen den enkelte kan dokumentere. Søknader om slikt godkjenning har det siste året tatt 7–9 månader å behandle. Komiteen meiner at saksbehandlingstida er urimeleg lang, når det er mangel på kvalifisert personell og kommunane vert utfordra på å hjelpe folk raskt ut i arbeid og utdanning, og når det er enkeltmenneske som ivrar etter å etablere seg i arbeidslivet med kompetansen sin.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, er bekymret for at regjeringen har få konkrete ambisjoner for å sørge for mer effektiv saksbehandling, og at den langvarige situasjonen der for mange har yrker de er overkvalifiserte for, ikke vil bedres gjennom tiltakene foreslått i denne stortingsmeldingen.

Komiteen fremjer på denne bakgrunnen følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa om å setje i verk tiltak for å redusere saksbehandlingstida for å få godkjent utlandsk utdanning i Norge.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til Riksrevisjonens gjennomgang i 2019 som avdekket manglende informasjon om mulighetene for å få godkjent utenlandske

utdanninger og yrkeskvalifikasjoner, jf. Dokument 3:12 (2018–2019). Regjeringen har i tildelingsbrevet til HK-dir for 2024 presisert behovet for å utvikle informasjonen om godkjenningsordningene. Disse medlemmer mener 20 mill. kroner som er bevilget til å redusere kostnadene og saksbehandlingstiden ved godkjenning av helsepersonell fra utlandet, bidrar til at flere får mulighet til å få godkjenningen de trenger for å gå ut i arbeid i Norge.

3.2 Profesjonsnære utdanninger

ØKT SAMARBEID

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, mener det er en styrke å jobbe for økt samarbeid i profesjonsutdanningene. Samarbeid kan utspille seg mellom institusjonene, tverrfaglig mellom de ulike fagområdene og lokalt, regionalt eller nasjonalt mellom utdanningene og arbeidslivet. Samarbeidet er viktig for å legge til rette for mer praksisnærhet til nytte for studentene og samfunnet.

Flertallet støtter regjeringens ønske og mål om økt samarbeid mellom institusjonene og arbeidslivet, om utvikling av nye utdanningstilbud og om innholdet i utdanningene.

FØRSTELEKTOR- OG DOSENTSTILLINGAR

Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at regjeringen vil rendyrke den såkalte dosentstigen til å bygge på yrkeserfaring og pedagogisk erfaring. Disse medlemmer viser til høringsuttalelsen fra Forskerforbundet, der de skriver:

«Forskerforbundet er redd forslaget vil svekke, snarere enn å styrke dosentstigen.»

Forskerforbundet skriver også:

«Forskning er sentralt for all vitenskapelig aktivitet. Det er grunnleggende for prinsippet om forskningsbasert utdanning og ofte et vesentlig element i utviklingsarbeidet.»

Disse medlemmer støtter Forskerforbundet i at de foreslåtte endringene i kvalifikasjonskrav til førstelektor og dosent vil svekke dosentstigen.

God kvalitet i utviklingsarbeid er avhengig av et solid teoretisk og empirisk kunnskapsgrunnlag. Disse medlemmer frykter at fjerning av kravet om forskning vil svekke kvaliteten på utviklingsarbeidet.

Dersom forskning ikke nevnes i forskriften, er det også en fare for at førstelektorer og dosenter oppfattes som mindre vitenskapelige, og dermed ikke får tid til forskning og utviklingsarbeid og heller ikke anses til-

strekkelig kvalifisert til å søke forskningsmidler eller lede forskningsprosjekter. Disse medlemmer peker på at dette er særlig viktig når alternative konkurransebaserte ordninger som Sentre for fremragende utdanning, program for kunstnerisk utviklingsarbeid og andre praksisrettede programmer er fjernet. Forslaget om å ta forskning ut fra kompetansekravene vil bidra til å devaluere dosentløpet og svekke statusen til løpet.

Disse medlemmer støtter ikke de foreslåtte endringene av kompetansekravene for førstelektor og dosent, og heller ikke forslaget om å fjerne muligheten for opprykk fra universitets- og høyskolelektor til førsteamanuensis, i ny forskrift til universitets- og høyskoleloven om undervisnings- og forskningsstillinger og rekrutteringsstillinger.

Disse medlemmer mener opprykksordningen fra lektorstillingene til førsteamanuensis må beholdes. Disse medlemmer kan ikke se at det foreligger en begrunnelse for endringen ut over at det anføres at lektorstillingene inngår i karrierestigen til dosent. Disse medlemmer peker på at de ansatte dette gjelder, ikke er ansatt i en slik stilling fordi de «tilhører» dosentstigen, men fordi det er den eneste startstillingen for vitenskapelig ansatte uten doktorgrad. Disse medlemmer mener opprykksordningen fungerer godt og er et viktig virkemiddel for faglig utvikling innen flere fag og for ansattes karriere- og kompetanseutvikling. Disse medlemmer peker på at det er over 4 000 vitenskapelig ansatte er i lektorstillingene, og mange av dem har forskerambisjoner, er under forskerutdanning eller i ferd med å slutføre en doktorgrad. Muligheten til å kvalifisere seg videre gjennom forskning er viktig for både den ansatte og institusjonene. Avvikling av opprykksordningen vil virke karrierehemmende og være et kraftig disinsentiv for universitets- og høyskolelektorer til å ta doktorgrad og svekke visjonene om forskningsbasert utdanning.

Disse medlemmer støtter ikke avvikling av opprykksordningen fra lektorstillinger til førsteamanuensis.

PRAKSIS

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at etableringen av høyskolesektoren var starten på den akademiske utvikling av yrkesutdanningene. Teorien i utdanningene ble styrket, mens praksis og direkte kunnskapsoverføring ikke lenger utgjorde samme andel. Forskning ble viktigere og har på sin side gitt utvikling. Samtidig mener disse medlemmer at det nå er riktig å heve praksisens plass og verdi i utdanningene, og at det her må være en systematisk og konsekvent tilnærming til god faglig utvikling av praksis.

Tilgang på praksisplasser kan også være en begrensende faktor for ulike profesjonsutdanninger, og disse

medlemmer mener regjeringens tiltak på flere felt, for å øke tid og ressurser dedikert til å sikre flere praksisplasser med et godt faglig tilbud med god oppfølging, er viktige. Eksempelvis får helseforetak tilskudd i sitt basistilskudd for å håndtere praksis, Bufdir forvalter et praksistilskudd for bachelorutdanning innen barnevern og sosialt arbeid, og lærerutdanninger har ulik godtgjørelse.

Medlemene i komiteen frå Sosialistisk Venstreparti og Rødt er opptatt av å sikra god og tilstrekkeleg praksis innan profesjonsutdanningane. Som det blir vist til i fleire høyringsinnspel, er det mange som opplever eit såkalla «praksissjokk» etter at dei er ferdig i utdanninga. Dette er uheldig og kan føra til at fleire vel å forlata yrket. Desse medlemmene vil derfor rosa regjeringa for å setja fokus på rolla praksis spelar i profesjonsutdanningane. Det er derimot skuffande å sjå at regjeringa ikkje ønskjer å forplikta kommunane og helseforetaka til å stilla med praksisplassar innan helse- og lærerutdanningane.

I høyringsinnspelet til Norsk Studentorganisasjon (NSO) peiker dei på at ei slik forplikting vil senda tydelegare signal til arbeidsgjevarane:

«Ved å forplikte kommunene og helseforetakene til å stille med praksisplasser, så vil Stortinget understreke overfor arbeidsgivere at kompetanseheving av de ansatte må prioriteres. Dette vil være et stort steg i riktig retning for å sikre at både utdanningsinstitusjonene, helseforetakene og kommunene prioriterer praksisundervisning, som på sikt, vil kunne bidra til at flere lærere og helsepersonell får gode overganger fra utdanning og arbeidsliv og blir værende i yrkene sine.»

Desse medlemmene er også opptatt av at gratisprinsippet må varetakast også for dei studentane som er i praksis. Det er derfor bra at regjeringa vil føra vidare bu- og reisestøtteordninga for helse- og sosialfaga. Likevel er det, slik NSO peiker på i høyringsinnspelet, eit problem at HK-dir ikkje har hatt moglegheit til å innvilga alle søknader tidlegare år. Desse medlemmene meiner derfor at ordninga bør utvidast i forslag til statsbudsjettet for 2025, og at det bør opprettast tilsvarende ordningar for lærarstudentar.

På denne bakgrunnen fremjar desse medlemmene følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa sikra at kommunane og helseforetaka blir forplikta til å stilla med praksisplassar innan helse-, sosial- og lærerutdanningar.»

«Stortinget ber regjeringa syte for at bu- og reisestøtteordninga blir styrka og vidareutvikla, og koma tilbake til Stortinget på eigna vis.»

AKKREDITERING

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt, viser til at regjeringen foreslår endringer i hva som skal til for å kunne kvalifisere til å bli universitet. I forslaget fra regjeringen justeres det på kravet til hvor mange doktorgradsutdanninger en institusjon må drive, fra fire til ett. Samtidig beholder regjeringen kravet om at doktorgradsutdanningen må dekke vesentlige deler av den faglige virksomheten til institusjonen. Flertallet viser til at det er særnorsk at det er et krav om minst fire egne doktorgrader, og at normalen ellers i Europa er at det kun kreves ett slikt program. Når det er krav om at doktorgraden dekker den vesentlige delen av den faglige virksomheten, mener flertallet at en slik endring likevel vil ivareta at utdanningsinstitusjoner vil holde det nivået samfunnet forventer og trenger, selv om kravene om antall doktorgrader senkes.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre viser til regjeringens ønske om å svekke de faglige kravene for at dagens vitenskapelige høyskoler skal kunne godkjennes som universitet. Disse medlemmer viser til at regjeringen i meldingen omtaler kravet om at et universitet i dag skal drive minst fire doktorgradsutdanninger, som «fagleg uheldig og sløsing med ressursar». Disse medlemmer viser til at man i dag har en mangfoldig universitets- og høyskolesektor i Norge, og disse medlemmer ser på det som en styrke. Disse medlemmer mener det ikke bør være et mål at alle vitenskapelige høyskoler skal bli universitet, og at det ligger en styrke og flere muligheter i å videreutvikle institusjonene som vitenskapelige høyskoler med varierte studietilbud av høy kvalitet. Disse medlemmer mener derfor at kravet om minst fire doktorgradsutdanninger for å bli godkjent som universitet skal opprettholdes.

Disse medlemmer går mot følgende forslag fra regjeringen:

- At institusjonene må drive minst en doktorgradsutdanning alene for å bli universitet.
- At doktorgraden må dekke vesentlige deler av den faglige virksomheten til institusjonen.
- At institusjoner kan samarbeide om doktorgradsutdanninger, og at slike fellesgrader kan være grunnlag for akkreditering som universitet sammen med den doktorgradsutdanningen institusjonen driver alene.
- At dagens vitenskapelige høyskoler skal kunne bli universitet etter en forenklet prosedyre.

INTERNASJONALT SAMARBEID OG STUDENTMOBILITET

Komiteen viser til at regjeringa skriv i profesjonsmeldinga at ho vil vurdere om det er behov for å justere eller rettleie betre om det eksisterande regelverket for ikkje å skape hindringar for studentar som ønskjer eit studieopphold i utlandet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre mener at de siste årenes innføring av skolepenger for internasjonale studenter har hatt negativ utvikling på studentenes utdanningskvalitet, da det har ført til et betraktelig mindre internasjonalt studentmiljø ved norske utdanningsinstitusjoner. Det er derfor svært viktig at det prioriteres tiltak som øker graden av internasjonalisering. Disse medlemmer mener det haster å følge opp Meld. St. 7 (2020–2021) Internasjonal studentmobilitet i høyere utdanning, der Stortinget vedtok at det skal innføres en ordning hvor studenten selv aktivt må melde seg av utenlandsoppholdet, såkalt aktiv avmelding.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen følge opp at universiteter og høyskoler innfører aktiv avmelding av utlandsopphold i studiet, og sørge for at dette kommer på plass ved norske utdanningsinstitusjoner innen studieåret 2025–2026.»

3.3 Likestilling og mangfold i profesjonsutdanningane

Komiteen merkar seg at regjeringa vil jobbe for auka mangfold og meir likestilling i profesjonsutdanningane. Profesjonsutdanningane er blant dei mest kjønnsdelte utdanningane, og i alle profesjonsutdanningane er menn i mindretal med unntak av i ingeniøruddanningane. Dei siste ti åra har kjønnsbalansen vore 40 pst. menn og 60 pst. kvinner. Sjølv om forskning har vist at innvandrarar og norskfødde med innvandrarforeldre i mange samanhengar er sterkt representert i ulike utdanningar, er det også viktig at desse ikkje er underrepresenterte i profesjonsutdanningane. Komiteen merkar seg òg at meldinga omtalar dei barrierane som kan stå i vegen for at funksjonshemma har like moglegheiter for å gjennomføre studium.

Komiteens flertall, medlemmer fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre, mener mangfold i utdanningene bærer en stor verdi, men også fungerer som et virkemiddel for økt kvalitet og styrket rekruttering til viktige yrker i samfunnet. Samtidig som Norge er kommet langt i å sikre alle en lik rett til utdanning, er det også nødvendig å øke mangfoldet i enda større grad. Flertallet viser til regjeringens mål om at det i større grad må rekrutteres fra alle deler av befolkningen når det gjelder kjønn, sosial og kulturell bakgrunn og personer med nedsatt funksjonsevne.

Flertallet mener det er viktig å jobbe for økt mangfold når profesjonsutdanningene skiller seg ut som lite kjønnsbalanserte og sliter med å rekruttere studenter med innvandrerbakgrunn. Profesjonsutøvere møter mangfoldet i befolkningen i sitt arbeid. Derfor er det viktig at profesjonsutdanningene i stor grad speiler dette mangfoldet. Flertallet støtter regjeringen i at det behøves en sterkere innsats fra myndigheter og utdanningsinstitusjoner for å øke mangfoldet i utdanningene.

4. Forslag frå mindretal

Forslag frå Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen følge opp at universiteter og høyskoler innfører aktiv avmelding av utlandsopphold i studiet, og sørge for at dette kommer på plass ved norske utdanningsinstitusjoner innen studieåret 2025–2026.

Forslag frå Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringa sikra at kommunane og helseføretaka blir forplikta til å stilla med praksisplassar innan helse-, sosial- og lærarutdanningar.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringa syte for at bu- og reisestøtteordninga blir styrka og vidareutvikla, og koma tilbake til Stortinget på eigna vis.

5. Tilråding frå komiteen

Komiteen har elles ingen merknadar, viser til meldinga og rår Stortinget til å gjere følgjande

vedtak:

I

Stortinget ber regjeringa om å setje i verk tiltak for å redusere saksbehandlingstida for å få godkjent utanlandsk utdanning i Norge.

II

Meld. St. 19 (2023–2024) – Profesjonsnære utdanningar over heile landet – vert lagt ved møteboka.

Oslo, i utdannings- og forskingskomiteen, den 21. mai 2024

Hege Bae Nyholt

leiar

Marit Knutsdatter Strand

ordførar

Forskings- og høgare utdanningsministeren

Stortinget
Utdannings- og forskningskomiteen
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Dykkar ref

Vår ref

Dato

24/2403-

6. mai 2024

Svar på spørsmål for behandling av Meld. St. 19 (2023–2024) Profesjonsnære utdanninger over heile landet

Eg visar til komiteens brev datert 26. april.

- 1. Kravet om eksamen i legemiddelregning falt bort med den nye sykepleierutdanningen høsten 2020. I dag er det store variasjoner i hvordan denne kunnskapen vurderes og kvalitetssikres. Komiteen ber om en oversikt over hvilke studiesteder som ikke lenger avholder denne eksamenen eller som ikke lenger har krav om at alle svar er korrekte.*

Forskrift om nasjonal retningslinje for sjukepleiarutdanning har følgende krav til kva kompetanse ein kandidat skal ha i legemiddelhandtering:

Kandidaten kan planlegge og gjennomføre forsvarlig legemiddelhåndtering, herunder legemiddelregning, og kvalitetssikre den enkelte pasients legemiddelbruk

Det er opp til institusjonane å sikre at kandidatane har den kompetansen som forskrifta krev. Institusjonane vurderer kandidatane sine på ulike måtar, men alle skal sikre at kandidatane får det læringsutbyttet dei skal ha etter forskrifta. Forsvarleg legemiddelhandtering inneber mykje meir enn korrekt utrekning. Dette visast i korleis studieprogramma er lagt opp, kor legemiddelregning som regel er ein integrert del av eit større læringsutbytte.

Institusjon	Vurdering av kompetanse i legemiddelrekning
Høgskolen i Molde	Arbeidskrav med prøve i legemiddelrekning der ein må få alt rett.
Lovisenberg diakonale høgskole	Egen eksamensdel med legemiddelrekning. Studentane skal velje 10 av 11 oppgåver, og svara på alle dei 10 dei vel skal vere riktige.
Nord universitet	Obligatorisk test i legemiddelrekning der ein må få alt rett.
VID vitenskapelige høgskole	Obligatorisk test i legemiddelrekning der ein må få alt rett.
Høgskolen i Innlandet	Eksamen der ein må få alt rett for å bestå.
Høgskolen i Østfold	Obligatorisk test i legemiddelrekning der ein må få alt rett.
NTNU	Studentane ved NTNU tar ein test i legemiddelhandtering kvart studieår, med ein progresjon i vanskelighetsgrad. Første studieår 2. semester, test med krav om 90% rett. Andre studieår 3. semester, test med krav om 90% rett. Tredje studieår 5. semester, test med krav om 100% rett.
Universitetet i Sørøst-Norge	Deleksamen i legemiddelrekning der ein må få 90 % rett.
Høgskulen på Vestlandet	Eksamen i legemiddelrekning der ein må få alt rett.
UiT Norges arktiske universitet	Skuleeksamen i legemiddelrekning der svara skal oppgis i tekst og utrekningene skal vere 100% rett for å bestå.
OsloMet- storbyuniversitetet	Eksamen i legemiddelrekning der ein må få alt rett.
Universitetet i Stavanger	Test i legemiddelrekning inngår som ein eigen del av eksamen der ein må få alt rett.
Universitetet i Agder	Eksamen i legemiddelrekning der ein må få alt rett.

2. *Komiteen ber om en beregning av hvilke tilleggskostnader universitetene og høyskolene vil få til ekstra undervisning og veiledning hvis man senker inntakskompetansen ved å fjerne karakterkrav for opptak.*

Universitet og høgskular har fagleg fridom og ansvar for å sikre kvalitet i utdanningane. Det er dei som skal sørge for at studentane oppnår ønska læringsutbytte. Universitet og høgskular har òg økonomisk sjølvstyre med ei rammefinansiering. Regjeringa har tillit til at institusjonane tilbyr nødvendig undervisning og rettleiing til alle studentar, uavhengig av gjeldande opptakskrav, og at dei finn eigna løysingar ut frå institusjonelle føresetnader. Derfor er det ikkje mogleg å berekne eventuelle kostnader institusjonane vil ha i forbindelse med endra opptakskrav.

3. *Komiteen ber om en vurdering av konsekvensene for forskningskapasitet i profesjonsfagene hvis regjeringen endrer krav til ansettelse og opprykk med større vekt på erfaringskunnskap og mindre vekt på forskerløpet som kvalifisering.*

Regjeringa foreslår å ta bort krav om forskningserfaring i dosentstigen mens ein beheld kravet om doktorgrad for førsteamanuensis og professor. Forskrifta regulerer eit minimumskrav og institusjonane kan framleis vektlegge forskningserfaring i utlysingar og i interne retningslinjer for kvalifikasjonskrav der dette er relevant. Regjeringa meiner at ein tydelegare skilnad mellom krav i dosent- og professorstigen gir institusjonane større fleksibilitet til å forvalte kapasitet i forskings- og undervisningsfeltet, på ein føremålstenleg måte.

Erfaringskunnskap er verdifullt og bidreg til relevans både i undervisninga og i forskingsmiljøet. Regjeringa meiner at fagmiljøa og praksisfelta kan koplast tettare saman om ein legg større vekt på verdien av erfaringskunnskap.

4. *Flere som har gitt komiteen høringsinnspill har uttrykt en bekymring for et A- og B-lag i lærerutdanningen ved dispensasjon fra nivåkravene. Hvordan vil regjeringen sikre lik og høy kvalitet ved alle utdanningsinstitusjoner når det åpnes for dispensasjon?*

Generell studiekompetanse skal kvalifisere for høgare utdanning. Grunngevinga for å innføre spesielle opptakskrav til lærarutdanningane var mellom anna å sikre at studentane som blei tekne opp hadde betre føresetnader for å fullføre utdanninga. Dette blei ytterlegare aktualisert etter at utdanninga blei løfta til masternivå.

I kvalifikasjonsrammeverket for livslang læring er det læringsutbyttet frå utdanninga som seier noko om kva kvalifikasjonar kandidaten har. Kandidatane som blir uteksaminerte frå ei lærarutdanning er kvalifiserte yrkesutøvarar, uavhengig av kvalifikasjonane deira da dei blei tekne opp. Dei kan tilsettast i dei same jobbane og i det same lønnsjiktet. Det er inga objektive kriterium som tilseier at ulik inntakskvalitet deler dei i a- og b-lag. Karakterkrav sikrar heller ikkje ei jamn fordeling av dei sterkaste og mindre sterke søkerane til universitet og høgskular.

Det er uheldig at studieplassar i lærarutdanningane står tomme medan det finst søkerar som ønsker seg til yrket. Ei dispensasjonsordning frå karakterkrava kan bidra til å løyse utfordringar med rekruttering utan at det går utover gjennomføring og kvalitet. Dersom det blir gjeve dispensasjon frå opptakskrava til lærarutdanning, må institusjonane sikre at studentane er i stand til, og har motivasjon til, å gjennomføre masterutdanninga og alle fagstudiar som inngår i den. For å gi dispensasjon stiller regjeringa derfor krav om oppfølgingstiltak for studentar som ikkje innfrir opptakskrava. Tiltaka kan ha ulik utforming. Det kan vere forsterka tiltak i enkeltfag, eller andre tiltak tilpassa føresetnadene til søkerane.

Regjeringa vil ta initiativ til løpande evaluering av ei dispensasjonsordning. Om ein lykkast med å utdanne gode lærarar som ikkje har innfridd nivåkrava, bør ein vurdere å avvike heile ordninga med nivåkrav.

5. *Rammeplan for ingeniørutdanning er et sentralt verktøy for å sikre likeverdig sluttkompetanse uavhengig av utdanningsinstitusjon. Hvordan vil regjeringen sikre lik kvalitet, kunnskap og kompetanse i ingeniørutdanningene utan en felles rammeplan? Er det mulig å endre rammeplanen slik at den sikrer et minimum av felles krav samtidig som muligheten til lokal tilpasning økes?*

Ingeniøryrket kvalifiserer til jobbar som er svært ulike. Det er éin felles rammeplan for alle dei treårige ingeniørutdanningane. Rammeplanen må vareta store skilnader mellom utdanningane, og han må ikkje stå i vegen for at ein kan endre på utdanningane i takt med teknologiutviklinga. Rammeplanar for høgare utdanning beskriv læringsutbyttet studentane skal oppnå og set rammer for organisering av utdanningane. Rammeplanstyring skal bidra til likeverdige utdanningar i heile landet. Utviklinga innan teknologi går svært raskt, og endringstakten aukar stadig.

Sivilingeniørutdanningane er ikkje rammeplanstyrte. Styring av fagleg innhald gjennom rammeplanar og retningslinjer kan gjere det meir krevjande å halde utdanningane oppdaterte. Rammeplanar og nasjonale retningslinjer kan òg kome i vegen for at studia held fast på og utviklar ein ønska eigenart. For å ta vare på fleksibilitet i ingeniørutdanningane vil regjeringa sende på høyring eit forslag om å fjerne rammeplanstyringa for dei treårige ingeniørutdanningane. Fagmiljøa er etter regjeringa si vurdering i stand til å møte dei faglege behova, både dei som er felles for utdanningane og dei som er særskilde. Gjennom Universitets- og høgskulerådet lagar fagmiljøa nasjonale retningslinjer for ingeniørutdanningane, og det kan dei framleis gjere utan ein felles, forskriftsfesta rammeplan.

6. *Komiteen ber om en oversikt over hvor mange som ikke fullførte påbegynt sykepleierutdanning i 1992, 2002 og 2022 (gjennomsnitt/landsoversikt).*
7. *Komiteen ber om en oversikt over hvor mange som ikke har fullført påbegynt sykepleierutdanning i årene 2015, 2019 og 2022, sortert etter studiested.*

Komiteen ber om ei oversikt over talet på dei som ikkje har fullført sjukepleiarutdanning blant studentar som byrja i 1992, 2002, 2015, 2019 og 2022. For nokre av desse åra ber komiteen om tal sortert etter studiestad. Det er fleire grunnar til at eg ikkje har tal for akkurat dette utvalet. Direktoratet for høgare utdanning ved Database for statistikk om høgere utdanning (DBH) har tal for fullføring blant startkull tilbake til 2008, men ikkje tidlegare. Derfor har vi ikkje tal for 1992 eller 2002. Det er uklart om åra komiteen visar til er dei åra studentane byrja på utdanninga eller dei åra dei skulle vore ferdige om dei fullførte på normert tid. DBHs tal er sortert etter det året dei byrja på utdanninga. Dei som starta på sjukepleiarutdanninga i 2022 har ikkje rukke å bli ferdige med den treårige utdanninga. Å endre 2022 til 2019 gjer det føremålstenleg òg å justere dei andre åra i utvalet. I tillegg skil ikkje den tilgjengelege statistikk mellom ulike studiestader innanfor

same institusjon. Eg forstår komiteen slik at han vil få eit innblikk i utviklinga over tid, og svarer i tråd med det eg oppfattar som komiteens intensjon.

Vedlagt er ei oversikt over a) størrelsen på startkull, b) prosentdel som har fullført på normert tid pluss eitt år – altså fullført fire år etter at dei byrja – og c) prosentdel som har falt frå. Oversikta er sortert etter utdanningsinstitusjon og år for startkulla. Oversikta dekker dei som starta ei sjukepleiarutdanning i 2009, 2012, 2016 og 2019, og ho er basert på tal frå DBH. Tala i oversikta viser fullføring uavhengig av om dei har fullført ved same institusjon.

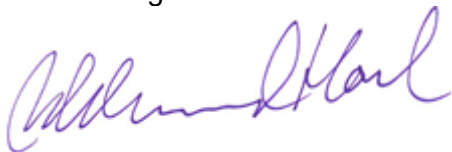
Som de kan sjå i vedlegget er fullføringsprosenten for sjukepleiarstudentar høgare enn fullføringsprosenten for studentar generelt, og de kan sjå at fullføringa på sjukepleiarutdanninga har gått opp dei siste ti åra. Trenden byrja før karakterkrava blei innførte og følger trenden for fullføring i høgare utdanning generelt. Det er òg viktig å ha i mente at fullføringsdel ikkje er det same som fullføring i absolute tal, da sistnemnde avhenger både av størrelsen på startkulla og fullføringsdelen blant dei.

Merk at om ein summerer prosentdel for fullføring på normert tid pluss eitt år med prosentdel for fråfall vil ein få eit tal som er lågare enn 100. Resten fordeler seg mellom studentar som seinare har falle frå og studentar som seinare har fullført. Denne resten er ikkje stor, og eg vonar at oversikten framleis gir komiteen det han har ønska seg.

8. Komiteen ber om en oversikt over avgangskarakterene til 9. årstrinn i 1992, og 10. årstrinn i 2002 og 2022 (gjennomsnitt/landsoversikt).

Som uttrykk for avgangskarakterar forstår eg grunnskulepoeng. Grunnskulepoeng er ein samla poengsum rekna ut frå alle standpunkt- og eksamenskarakterane på vitnemålet, og gir grunnlag for opptak til vidaregåande skule. Departementet har henta inn tala frå Utdanningsdirektoratet. For 10. årstrinn i 2002 og 2022 var grunnskulepoenga høvesvis 43,4 og 43,4. For 2002 er dette henta frå Utdanningsdirektoratet sin publikasjon Utdanningsspeilet (utg. 2007) og for 2022 er talet henta frå statistikkbanken til direktoratet. Eg nemner samstundes at det har vore gjort endringar i utrekninga av grunnskulepoenga som gjer det vanskeleg å samanlikna på tvers av år. For 9. årstrinn i 1992 har ikkje Utdanningsdirektoratet tal for dette tilgjengeleg.

Med helsing

Oddmund Hoel

Dokumentet er godkjent elektronisk og påført statsrådets signatur

